

Відгук
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Діденко Оксани Миколаївни
на тему: «Регулювання банківської діяльності в контексті узгодження
інтересів держави та бізнесу», подану на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

Пост-азійські реформи фінансового сектора, з їх яскравим акцентом на підвищення ролі ідентифікації та ризиків на мікрорівні та підвищенням інформаційної прозорості окремих інститутів, засвідчили магістральний рух у бік такої моделі регулювання, в якій системні ризики виявились слабо ідентифікованими. Розгортання глобальної фінансової кризи та посткризовий період виявили існування ряду загроз для фінансової стабільності та економічного розвитку світу, більшість яких обумовлені проблемами банківського сектору. Особливості впливу глобальної кризи на вітчизняну економіку засвідчили наявність фундаментальних вразливостей, які, певною мірою є типовими для сировинних економік, певною мірою є звичними для країн зі слабкими інститутами. Поза цим, масштаб інституціональних викривлень та особливості олігархічного підходу до організації банківського бізнесу відображають те, як на макроструктурні диспропорції накладаються глибокі спотворення в інституціональному середовищі. Крім того, висока залежність фінансової системи України від зовнішніх впливів зробила її вкрай нестійкою та підвладною ризикам.

Досягнення ключових цілей економічної політики потребує переосмислення парадигми банківського регулювання з відповідною модернізацією підходів в діяльності фінансових регуляторів. Реформи, започатковані НБУ у сфері банківського регулювання та нагляду засвідчують, що Україна перебуває на початковому етапі адаптації до посткризової моделі розвитку, а затяжна банківська криза відображає неспроможність олігархічної моделі банківництва адаптуватись до нових конкурентних умов. Збільшення фінансової «глибини» економіки, реструктуризації фінансової системи, зміцнення банківської системи, посилення

стабілізуючого характеру монетарної політики, забезпечення цінової на сьогодні опиняються в прямій залежності від стану платіжного балансу та валютних резервів, демонструючи серйозну проблему конфлікту між підтриманням ліквідності банківської системи та підтриманням допустимого з міркувань цінової стабільності коридору коливань валютного курсу.

Реформи банківського регулювання у світі, адресовані проблемам проциклічності фінансової системи, «надмірної еластичності фінансової системи» тощо демонструють виникнення конфлікту між посиленням регуляторного тягаря, обумовленим необхідністю більш жорсткого забезпечення фінансової стабільності, та банківським бізнесом. Актуальності набуває пошук такого формату розв'язання дилеми між вищою стабільністю та нижчою прибутковістю, який би відображав більш фундаментальний вимір досягнення компромісу між цілями політики та приватними інтересами. Важливість цього пов'язана з тим, що несприйняття регуляторного тягаря може призводити до таких спотворень в поведінці тих, на кого його покладено, що це девальвує саме значення та функціональний зміст регулювання. Враховуючи вищезазначене, необхідним є комплексне вирішення проблеми впровадження банківського регулювання та нагляду, вдосконалення регуляторних процедур у напрямку забезпечення фінансової стабільності на макро- та на мікрорівні, стимулювання економічного розвитку, забезпечення легкості та сприятливості ведення банківського бізнесу, яке би кореспондувало з підвищенням значення цілі з дотримання фінансової стабільності. Все це і визначає актуальність теми дисертаційного дослідження Діденко О.М.

Ступінь наукової розробленості проблеми

Незважаючи на значну кількість наукових розробок в сфері банківського регулювання та нагляду, потребують подальшого дослідження підходи до можливостей запровадження нової концепції регулювання з урахуванням одночасно декількох економічних інтересів у фінансовій сфері, які зазвичай є протилежними. Потребує вдосконалення інструментарій банківського регулювання, зокрема, впровадження індикаторів оцінювання рівня державного втручання у банківський

бізнес, встановлення зв'язків між інтенсивністю регулювання банківської діяльності та економічним зростанням, фінансовою стабільністю, прибутковістю банківського бізнесу, а відповідно – і обґрунтування механізмів узгодження інтересів бізнесу і держави під час регулювання банківської діяльності.

Саме на вирішення цих важливих і актуальних наукових задач спрямоване дисертаційне дослідження Діденко О.М.

Розробки дисертанта узгоджуються з загальними напрямками наукових досліджень Української академії банківської справи. Зокрема, до звіту за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер держреєстрації 0103U006965) увійшли висновки дисертанта щодо характеру та напрямків вплив інтенсивності регулювання банківської діяльності на фінансову стабільність країни; теми «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер держ. реєстрації 0109U006782) – результативності застосування інструментів регулювання банківської діяльності з позиції узгодження інтересів стейкхолдерів банків; теми «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер держ. реєстрації 0111U009459) – визначення релевантних факторів впливу на прибутковість БД з позиції європейського досвіду; теми «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер державної реєстрації 0107U0123112) – оцінювання дієвості регуляторних ініціатив для банків з іноземним капіталом.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, є достатньо аргументованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих робіт за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях.

Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 51 науковій праці загальним обсягом 32,2 друк. арк., з яких особисто автору належить 30,47 друк. арк., у тому числі: 1 одноосібна монографія, підрозділи у 5 колективних монографіях, 25 статей у наукових фахових виданнях України, в тому числі 5 – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, 19 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз основних наукових гіпотез та результатів дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які є внеском в економічну науку, зокрема в аспекті вдосконалення банківського регулювання.

Наукові результати в узагальненому вигляді спрямовані на вирішення важливої задачі щодо розробки теоретико-методологічних засад регулювання банківської діяльності на основі поглиблення конфлікту між цілями економічної політики в аспекті забезпечення фінансової стабільності та інтересами у сфері банківського бізнесу.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, можна сформулювати наступним чином:

розвинуто теоретичне підґрунтя циклічної природи світових систем регулювання банківської діяльності шляхом обґрунтування періодизації їх розвитку з виокремленням ключових параметрів регулювання, системою вжитих заходів та наслідками їх застосування на різних етапах економічного розвитку, що дозволило визначити місце та роль узгоджувального регулювання у посткризовому періоді (стор.25-31);

розроблено концептуальні положення щодо типу регулювання банківської діяльності, який в авторській інтерпретації отримав назву – узгоджувальний. Він характеризується специфічною метою, завданнями, принципами та механізмом запровадження у вітчизняну регуляторну практику, ґрунтується на гармонізації державних та приватних інтересів, «узгодження» яких повинно призвести до ефективнішого регулювання. В основі конфлікту інтересів дисертант бачить контрадикторність цілей із забезпечення економічного зростання, фінансової стабільності та досягнення прибутковості банківського бізнесу в аспекті фінансової стійкості банків (стор.108-120);

розроблено науково-методичний підхід до оцінювання рівня інтенсивності регулювання банківської діяльності шляхом розмежування індикаторів, що характеризують функціональну, організаційну та інституційну складові регуляторного механізму, та їх нормалізацією з подальшим зведенням до єдиного індикатора. Розрахунок такого індикатора для 23 країн світу за 2001-2014 рр. дозволив порівняти країни світу за рівнем інтенсивності регулювання банківської діяльності (низький, незначний, помірний, високий) та створити емпіричну базу для розробки рекомендацій щодо реформування регуляторних механізмів в Україні (стор.158-171);

емпірично встановлено оптимальний рівень інтенсивності регулювання банківської діяльності за допомогою мультифакторної моделі залежності інтегрального індексу фінансової стійкості банків (визначеного за допомогою методу рівномірної оптимальності, стор. 289) від релевантних факторів впливу на нього (визначених за допомогою методу головних компонент, стор.293). Це дозволило формалізувати межі зон несприятливого та сприятливого впливу інтенсивного регулювання банківської діяльності з позиції забезпечення фінансової стійкості банків. Такий підхід покладено

в емпіричну основу «узгоджувального типу» банківського регулювання, внаслідок чого він виглядає таким, що базується на доказовій основі, а не є наслідком «вербального узгодження»;

в контексті визначення критеріїв ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес обґрунтовано (за рахунок використання економетричної моделі з випадковими ефектами) доцільність виокремлення інгібіторів (присутність іноземного капіталу в банківській системі та високий рівень внутрішнього кредитування економіки) та каталізаторів (орієнтація банків на внутрішні джерела фондування та економічне зростання в країні) регулювання як факторів, що знижують/підсилюють результативність забезпечення фінансової стабільності (стор. 272);

на основі авторегресійної моделі з розподіленим лагом емпірично доведено негативний ефект посилення регуляторного тиску на банківську діяльність на майбутню ділову активність в реальному секторі економіки. Запропонований підхід спрямований на оцінку залежності між інтенсивністю регулювання банківської діяльності та динамікою економічного зростання з урахуванням часового горизонту, а також ґрунтується на врахуванні таких факторів як канали впливу регуляторної політики, макроекономічні умови та рівень розвитку банківського сектору (стор. 207);

обґрунтовано на основі застосування інструментарію авторегресійного моделювання склад найбільш дієвих заходів та інструментів регулювання БД з позиції макроекономічної стабілізації у короткостроковій та довгостроковій перспективах. Охоплення часового діапазону аналізу періоду у 14 років (2001-2014 рр.) на даних 22 країнах світу дозволило визначити важливість інституційного сприятливого середовища як для задоволення державних, так і приватних інтересів в БД (стор.232);

розвинуто теоретичне підґрунтя та практичні особливості дії трансмісійного механізму з точки зору впливу регулювання банківської діяльності на економічне зростання країни шляхом доповнення ресурсного та кредитного каналів каналами споживання та інвестування (для реального сектору економіки та держави). Оцінювання напрямку та ступеня дієвості цього впливу під час формалізації впливу інтенсивності державного регулювання банківської діяльності на динаміку економічного зростання країни (стор. 212) дозволило поглибити розуміння механізму взаємодії фі-

нансового та реального секторів економіки під час розробки стандартів регулювання банківської діяльності;

шляхом застосування узагальненого методу найменших квадратів під час регресійного моделювання зв'язків між основними факторами впливу на прибутковість банківської діяльності, враховуючи зовнішні умови її здійснення, зокрема економічне зростання, рівень інфляції, роль банківського сектору (стор. 337), дозволило визначити рівень релевантності внутрішніх факторів забезпечення прибутковості БД з урахуванням етапу економічного розвитку країни (кризовий/стабільний);

розвинуто науково-методичний підхід до порівняльного аналізу пріоритетності впливу макросередовища (в тому числі інтенсивності системи регулювання) та індикаторів, що характеризують бізнес-модель банку на прибутковість банківської діяльності в європейській банківській практиці. Реалізація підходу інструментально базувалася на основі узагальненого (скоригованого) методу найменших квадратів, що дозволило емпірично підтвердити визначальний вплив на прибутковість банківської діяльності внутрішньої стратегії банків, порівняно зі станом зовнішнього середовища ведення банківського бізнесу (стор. 341);

за рахунок обґрунтування та підбору системи багатофакторних регресійних залежностей впливу інструментів та заходів інституційного, організаційного, індикативного та адміністративного регулювання банківської діяльності на прибутковість банків в роботі розвинуто методичний інструментарій регулювання залежно від форми власності та походження капіталу банку. Такий підхід дозволив поглибити розуміння переваг і обмежень запровадження диференційованих регуляторних режимів залежно від форми власності та походження капіталу банку (стор. 349). В роботі показано, що система страхування вкладів не гарантує підтримання макрофінансової стабільності і потенційно знижує прибутковість банків паралельно заохочуючи їх ризикову поведінку. Попри те, що дисертант не наголошує на прямих висновках щодо реформування даної системи в Україні, дане дослідження показало невідповідність гарантування депозитів і відповідних фіскальних ризиків інституціональній слабкості банківського регулювання та корпоративного банківського управління.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Положення дисертації створюють концептуальне підґрунтя для реформування існуючої системи банківського регулювання та нагляду в Україні щодо напрямку пошуку компромісних зон між ключовими стейкхолдерами банківської діяльності. Це у підсумку забезпечить підвищення результативності функціонування банківського регулювання, повноту виявлення та врахування в регуляторній діяльності системних взаємозв'язків між економічними інтересами у сфері банківського бізнесу.

Розвідки автора суттєво розвивають методичне підґрунтя регуляторних практик в контексті забезпечення економічного зростання та фінансової стабільності на мікро- та макрорівнях, створюючи умови для запровадження нового типу регулювання банківської діяльності. Дисертація розвиває теоретико-методичні засади формування узгоджувального банківського регулювання, а встановлення емпіричних залежностей суттєво розвивають теорію і практику наглядових процедур.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі формують підґрунтя для вдосконалення системи регулювання діяльності банків у доповнення до існуючих методик безвиїзного банківського нагляду, інспекційних перевірок банківських установ, підходів до визначення адекватних заходів впливу до банків. Запропоновані в роботі методологічні узагальнення та методичні рекомендації призначені для використання в практиці роботи як Національного банку України, так і окремих банківських установ.

Висновки дисертанта щодо процедур розробки антикризового плану відновлення діяльності банку у випадку підвищення вимог до капіталу впроваджено в роботу Сумської обласної дирекції АБ "Укргазбанк" (довідка від 15.10.2015 № 8354/1510), щодо встановлення взаємозв'язку інтенсивності регулювання БД та прибутковості операцій банку – в роботу відділення ПАО "ПУМБ" РЦ "Північно-Східний" у м. Харків (довідка від 12.10.2015 № КНА/55), щодо взаємозв'язку інтенсивності регулювання БД та фінансової стабільності – в роботу Управління

Національного банку України в Дніпропетровській області (довідка від 05.10.2015 № В/25-06009/699), щодо визначення впливу інтенсивності регулювання БД на основні показники діяльності банку в межах його системи ризик-менеджменту – в роботу ПАТ “КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК” (довідка від 09.11.2015 № 81142/1589), щодо взаємозалежності між рівнем фінансової свободи та рівнем розвитку кредитного ринку країни – в роботу Управління Національного банку України в Сумській області (довідка від 11.11.2015 № 08-015/2650); щодо взаємозалежності між інтенсивністю регулювання БД та рівнем економічного зростання країни – в роботу Харківського банківського Союзу (довідка від 12.11.2015 № 34/2015).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні дисциплін: “Банківське регулювання та нагляд”, “Дослідження грошово-кредитного ринку”, “Банківська справа” (акт від 02.10.2015).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Під час дослідження теоретичних основ та сучасних тенденцій розвитку регулювання банківської діяльності дисертант значну увагу приділяє регуляторним практикам окремих країн (стор.22-28). Водночас поза увагою залишається реформа банківського регулювання в Європейському Союзі. Створення та запуск Європейського банківського союзу радикально змінюють підходи та практики банківського регулювання в ЄС-ЄВС. При цьому, спільні правила, єдині механізми попередження та розв’язання криз ставлять під сумнів можливість виділення окремих країн Європи в базу для емпіричних порівнянь. Також заслуговує на увагу аналіз запровадження інструменту відповідальності власників (так званий механізм bail-in) за фінансову дестабілізацію банку, що особливо актуально в світлі вітчизняного досвіду уникнення власниками відповідальності за стан фінансових установ та повне перекладання тягаря компенсації збитків на податкоплатників та клієнтів.

2. Пропонуючи новий тип регулювання банківської діяльності, а саме «узгоджувальний», дисертант системно доводить на емпіричному рівні конфліктність між цілями у сфері економічного зростання та фінансової стабільності і максимізацією прибутків банків. Регуляторний тягар розглядається як об'єкт консенсусу стейкхолдерів банківської діяльності (1-2 розділи дисертації). Водночас, в дисертації не запропоновано розгляд інституціонального формату реалізації «узгоджувального типу банківського регулювання» та не показано, які процедурні компоненти він повинен мати для того, щоб визначити оптимальний рівень регуляторного тягаря і запровадити таку схему регулювання, яка відповідала би такому рівню. Роз'яснення з приводу цього значно посилили би роботу, приймаючи до уваги те, що дисертант оперує інтегральним індексом інтенсивного регулювання (параграф 2.3. та 3-4-5 розділи дисертації). Тобто зміна конфігурації індексу автоматично означає зміну оптимуму у сфері регуляторного тягаря з відповідними наслідками для дискусії серед стейкхолдерів банківського регулювання про характер та інструменти реалізації такого регулювання.

3. Обґрунтовуючи концептуальний підхід до «узгоджувального банківського регулювання», автор обирає дефініцію «інтересів», «економічних інтересів» (параграфи 1.2.-1.3.-1.4.), не акцентуючи на політекономічному походженні даних дефініцій і контексті застосування в рамках марксистської традиції. Для кращого позиціонування ідеї дисертанта щодо «узгоджувального типу» регулювання в координатах сучасного категоріального апарату варто було би більше уваги приділити інституціональній та поведінковій теорії, а також теорії суспільного вибору як методологічним основам дослідження. Робота була би значно посилена завдяки поясненням, чому між тягарем регулювання, цілями економічної політики у сфері фінансової стабільності та максимізацією прибутковості банків є фундаментальна конфліктність і до яких наслідків вона призводить. Зведення цілей економічної політики щодо економічного зростання чи фінансової стабільності до «інтересів держави» виглядає поверхневим в світлі сучасних теоретичних підходів до аналізу публічної політики та інституту держави як такого.

4. На стор.31 дисертаційної роботи дисертант, узагальнюючи світову практику регулювання банківської діяльності, пропонує періодизацію її розвитку. Водночас, така схема виглядає надмірно загальною і не містить реляції до інструментів регулювання. Період 1933-1979 рр. подається із надмірним оптимізмом щодо «відсутності банківських криз та настання банківської стабільності», тоді як саме на цей період припала криза Бреттон-вудської системи, виник феномен подвійних криз – валютної та банківської, сплеск інфляції, нафтові шоки, а також кризи в країнах, що розвиваються.

5. В дисертації приділено значну увагу аналізу підходів до оцінки регуляторного тягаря, зокрема, в аспекті його екстраполяції на банківський сектор. Втім, підхід автора до побудови інтегрального індексу інтенсивності регулювання (параграф 2.3.), хоч і заслуговує на увагу, є небезспірним. Зокрема, в його структуру включено індикатори, які за змістом є інструментом монетарної, а не регуляторної політики (обов'язкові резерви), волатильність ставок рефінансування не свідчить про регуляторний тягар, а є відображенням того, яким є монетарний режим, якою є специфікована цільова функція центрального банку, яких шоків зазнає економіка. Реальні процентні ставки також не свідчать про тягар регулювання, а інтерпретація автором від'ємних процентних ставок викликає незгоду. У цей же час, автор не звернув увагу на такі важливі моменти регуляторного тягаря як економічні нормативи, що регулюють ліквідність, характер зважування активів за ризиками для обрахунку величини регуляторного капіталу, обмеження щодо пов'язаного кредитування, обмеження щодо суміщення депозитно-кредитної та інвестиційної діяльності, регулювання відкритих позицій по операціях з «вартістю під ризиком» (value-at-risk) тощо.

6. Незважаючи на те, що в дисертації у розділах 3-4-5 скрупульозно описані виявлені зв'язки між індикаторами тягаря фінансового регулювання, економічним зростанням, показниками фінансової стабільності, прибутковості банківського бізнесу, а застосовані економетричні інструменти не викликають сумніву з міркувань адекватності, специфікація рівнянь регресії потребує значно ґрунтовнішого викладу з прописуванням теоретичних основ зв'язку між досліджуваними величинами.

7. Не заперечуючи важливість підходу МВФ до визначення набору показників оцінки фінансової стабільності та побудови на їх основі авторського індикатора фінансової стабільності (розділ 3 дисертації), зазначимо, що такий набір показників далеко не завжди враховує зростаючу роль ринкових факторів банківської стабільності та глобальних фінансових умов. Зокрема, з аналізу дисертанта випала проблема прямих банківських ринкових запозичень та значне зростання зовнішніх запозичень українських банків перед глобальною фінансовою кризою. Поза увагою залишилась проблема доларизації. Розгляд цих питань в контексті вітчизняного досвіду банківського регулювання та рекомендацій щодо його трансформації суттєво би покращив роботу.

8. Високо оцінюючи науково-методичні засади ідентифікації умов ефективності регулювання банківської діяльності в контексті забезпечення фінансової стабільності (стор. 272-280), зауважимо, що додаткового пояснення вимагає вибір автором показника відношення активів центрального банку до ВВП та характеристика його зв'язку з інтенсивністю регулювання банківської діяльності. Вважаємо, що даний показник засвідчує не регуляторний тягар, а характер монетарної експансії. Співвідношення активів центробанку до ВВП має відмінні функціональні значення в країнах з різною глибиною фінансової системи, режимом валютного курсу, роллю валютних резервів у забезпеченні макрофінансової стабільності. Аналогічні зауваження можна спрямувати щодо показника кількості працівників центробанку.

9. Визнаючи суттєвість та важливість розробок дисертанта в частині вдосконалення інструментарію регулювання банківської діяльності залежно від форми власності банку, на нашу думку, суперечливим є дослідження впливу інтенсивності регулювання банківської діяльності на рентабельність активів банків різних форм власності (стор.351). Також дисертант не продемонстрував свого ставлення до нового – кластерного – підходу НБУ до класифікації банків та диференціації регуляторних та наглядових зусиль в розрізі кластерів.

10. Робота суттєво би виграла, якби дисертант окреслили основні напрямки змін в регуляторній політиці НБУ в світлі запровадження макропруденційного регулювання, інституціональних викликів олігархічного банкінгу фінансовій та політич

ній стабільності, підвищення відповідальності власників тощо. Констатація та опис залежностей між величинами, які автор ідентифікує як такі, що демонструють протилежні «інтереси» стейкхолдерів банківського регулювання, потребують більш функціонального використання у пропозиційному контексті. Зокрема, критичне ставлення дисертанта до системи страхування депозитів виглядає прихованим і подається надмірно нейтрально.

Однак висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного здобувачем дослідження.

**Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам
Міністерства освіти і науки України**

Дисертація Діденко О.М. на тему «Регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу» являє собою завершену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної проблеми розробки теоретико-методологічних засад формування узгоджувального типу регулювання банківської діяльності, розвитку методичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо банківського регулювання на засадах гармонізації інтересів держави та бізнесу.

Тематика дисертаційного дослідження є. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Робота відповідає вимогам пп. 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Діденко Оксана Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент,
завідувач кафедри економічної теорії
Тернопільського національного економічного
університету Міністерства
освіти і науки України
доктор економічних наук, професор

В.В. Козюк

Підпис: *В.В. Козюк*
Завіряю:
Зав. кафедрою економічної теорії *В.В. Козюк*